

Horváth Veronika (Budapest):

**Szemelvények a Kárpát-medence és Elő-
Ázsia kora vaskori kulturális kapcsolatairól**
Torma Zsófia munkásságában és
régészeti vonatkozásairól a jelenlegi
kutatások tükrében

Az első magyar régésznőhöz, Torma Zsófiához kapcsolódik a Maros mentén, Tordos közelében fekvő őskori telep kutatása, amelyet Rómer Flóris biztatására, 1875-ben tárt fel. Az ásatások során több újkőkori kőeszköz, késő újkőkori és rézkori edénytöredék, szövőszéknehezék, agyagfigurák és kerékidolok, csonteszközök, rézfokosok és rézeszközök, szórvány kelta fibula és római pénzérmék, stb. kerültek elő, azonban a lelőhely és egyben a régió legnagyobb szenzációját az agyagcserepeken felfedezett, bevéselt írásjelek jelentették. Több művében is utalt arra, hogy az ábrázolások, jelek szoros párhuzamot mutatnak a trójai és a mezopotámiai (sumér, akkád és babiloni) kultúráknál ismert jelekkel, szimbólumokkal. Ennek alapján, az akkori tudományos ismereteket tekintve azon a véleményen volt, hogy „*Tordos telepét a thrák eredetű geta törzs lakhatta*”, „*kik a rokon fajú kelták mozgalmaival települhettek Herodotos 'Maris', azaz Maros menti 'thrák szokású Agathyrseire'.*” (Torma 1897.) A tordosi telep fém-tárgyainak bemutatásakor érdekes analógiákat talált a hettita fémművességgel, habár az eszközöket részletesebben nem tanulmányozta. Véleménye szerint „*ezen Ázsiából bevándorolt thrák nép az összes érczek előállításának ismeretével bírt és így vette hazánknak érczekben gazdag bérczeit művelés alá, együtt készítve érc tárgyaival olcsóbb kőeszközeit.*”. Így mellőzte a kő, bronz és vaskor időbeli folyamatosságának mibenlétét, időben egymáshoz közelítve a tordosi telep újkőkori és rézkori vívmányait a kis-ázsiai és elő-ázsiai késő bronzkori és kora vaskori kulturális és technológiai jellegzetességeihez. Már csak emiatt is érdekesnek tűnik, hogy a kutatónő Erdély és a Kárpát-medence római uralom előtti, kora vaskori népeinek hagyatékainál megjegyezte, hogy „*Hallstadt úgynevezett etrusk művészete thrák közvagyon lehetett, ...ily módon hatolhat a cheták által Kisázsiaiba meghonosított ázsiai összkultúra változatos fejlődésben Thrácián, s az Aldunamentén fel thrák közvetítéssel Hallstadtig, a hol dél művészetét az északkal egyesíthet.*” (Torma 1887.) A tordosi őskori telep valódi időrendjét tekintve Torma Zsófia ezen meglátása emiatt korát meghaladottnak tűnhet, azonban az őt követő XX. és XXI. századi magyar, német, olasz, angol és orosz kutatók, régészek nemzedékeinek munkássága és eredményei fokozatosan igazolni látszanak feltevéseit. Ennek egyik, jelenleg is problematikus sarokpontja a ma ismert régészeti leletek és lelőhelyek alapján beazonosítható, a magyar kutatásban „keleti Hallstatt-kultúrkörként” szereplő, valójában a dél-német területek felől és Elő-Ázsia irányából érkező, a Kárpát-medence, a keleti-alpi térség és az Al-Duna területén összefutó kulturális hatások egyvelege, melynek értelmezése sok fejtörést okoz.